



Naar een optimale samenwerking in het schoolgezondheidsbeleid

Praktijkonderzoek naar de toepasbaarheid van het DISC- model

Samenvatting

Hoe kun je de partijen die betrokken zijn bij het schoolgezondheidsbeleid zo samenbrengen dat zij dat beleid integraal kunnen vormgeven? Dat is de kernvraag in het proefschrift van Katharina Pucher, die haar proefschrift op 14 december 2015 aan de Universiteit Maastricht verdedigt. Titel van het proefschrift: 'Optimizing intersectoral collaboration in school health promotion'.

Katharina Pucher werkt inmiddels als onderzoeker aan de Universität Witten/Herdecke in Duitsland. Voor haar promotieonderzoek deed ze eerst een literatuurstudie gericht op de vraag wat voor scholen de redenen kunnen zijn om een schoolgezondheidsbeleid op te zetten. In drie deelstudies evalueerde ze vervolgens de werkwijze gebaseerd op het Diagnosis of Sustainable Collaboration (DISC) model. Deze werkwijze is bedoeld om de samenwerking van gemeenten, scholen, GGD'en en ketenpartners in het schoolgezondheidsbeleid te verbeteren en duurzaam te laten zijn. De GGD Zuid Limburg ontwikkelde het DISC-model met de UM in het kader van de schoolslag-werkwijze. Deze werkwijze groeide later uit tot de Gezonde School: een planmatige aanpak voor gezondheidsbevordering op scholen, waarin de gezondheid van schoolkinderen, hun ouders, docenten en de hele schoolgemeenschap centraal staat.

In haar onderzoek borduurt Katharina Pucher voort op deze werkwijze. Wij schetsen hier in vogelvlucht de aanleiding, het verloop en de conclusies van het onderzoek. Tot slot treft u tips aan voor de praktijk.

Aanleiding

Leerlingen die gezond leven, presteren beter dan ongezonde leerlingen, zo leert eerder onderzoek. Desondanks worden scholen wettelijk niet verplicht om aandacht aan de gezondheid van hun leerlingen te besteden. Toch doen veel scholen dat wel, zeker als docenten en directie hier enthousiast over zijn. Daarbij kiezen zij vaak voor themagerichte programma's, bijvoorbeeld lessen over meer beweging, gezonde voeding, seksualiteit en genotmiddelen.

De Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) beschouwt de school als "de plek" om een gezonde leefstijl bij kinderen te bevorderen. Tevens pleit de WHO voor een meer integrale aanpak van gezondheidsbevordering in het onderwijs, waarin de behoefte van individuele scholen voorop staat. De WHO stelt dat gezondheidsproblemen vaak meerdere oorzaken hebben en een integrale aanpak zodoende logisch is.

Zo gaat het bij gezondheidsproblemen die het gevolg zijn van overgewicht vaak om een combinatie van ongezonde voeding en te weinig beweging. Ook de omgeving speelt een rol bij het ontstaan of juist het tegengaan van overgewicht. Denk daarbij bijvoorbeeld aan een aantrekkelijke sportaccommodatie, veilige fietsroutes, een gezonde schoolkantine en de beschikbaarheid van een fietsenstalling. Daarom is een integrale benadering volgens de WHO op zijn plaats.

De Nederlandse aanpak van de Gezonde School gaat al uit van een integrale aanpak waarin scholen, gemeenten en gezondheidsbevorderaars (GGD'en en andere preventieorganisaties) intensief samenwerken. In de praktijk blijkt het echter moeilijk om die samenwerking in gang te zetten en duurzaam te laten zijn.

In haar onderzoek gaat Katharina Pucher daarom in op de vraag of de samenwerking gebaseerd op het DISC-model verbeterd kan worden.



Het onderzoek

Katharina Pucher begon het onderzoek met een literatuurstudie om in kaart te brengen welke redenen een school kan hebben om gezondheidsbevordering op het programma te zetten. Vaststaat dat gezondheidsbevordering geen kerndoel van het onderwijs is. Er is relatief weinig onderzoek gedaan naar het effect van de gezondheidsprogramma's op de leerprestaties van leerlingen. De literatuur-inventarisatie die er nu ligt, is daar wel positief over: in de meeste studies presteerden jongeren beter nadat ze hadden deelgenomen in een gezondheidsprogramma. Geen enkel programma pakte nadelig uit voor de leerlingenprestaties. De aandacht voor gezondheid gaat evenmin ten koste van de prestaties in andere vakken. Het is alleen onduidelijk langs welke weg het effect van zo'n gezondheidsprogramma op leerlingenprestaties tot stand komt. Ook is niet duidelijk of een integrale, gecombineerde aanpak van bijvoorbeeld voeding én beweging, beter werkt in vergelijking met een enkelvoudig themagericht programma op voeding of beweging alleen. Deze vragen kon Katharina Pucher op basis van de literatuurstudie niet beantwoorden.

Het tweede deel van het onderzoek bestond uit drie deelstudies waarin de werkwijze gebaseerd op het DISC-model werd geëvalueerd. De deelstudies waren bedoeld ter ondersteuning van de Gezonde School-coördinatoren die de samenwerking van GGD'en, scholen, gemeenten en preventieorganisaties moeten bevorderen. Katharina Pucher ontwikkelde het adviestraject samen met Nicole Boot. De laatste was tot september 2014 adviseur van de afdeling Kennis en Innovatie van de GGD Zuid Limburg. Nicole Boot promoveerde bij de Academische Werkplaats Publieke Gezondheid Limburg op een onderzoek naar de implementatie van het schoolgezondheidsbeleid. In het praktijkonderzoek van Katharina Pucher begeleidde Nicole Boot de Gezonde School-coördinatoren. Voor het onderzoek werden de Gezonde School-coördinatoren van vijf regio's verspreid over Nederland twee jaar begeleid bij het toepassen van de DISC-werkwijze. Zo maakten zij een sterkte- en zwakte-analyse van de bestaande samenwerking. Verder werden ze ondersteund in het ontwikkelen en uitvoeren van een strategie gericht op het verbeteren van die samenwerking, gebaseerd op de uitkomsten van de analyse.

Vanuit het onderzoek werd meegewerkt aan de handleiding gericht op het bevorderen van de

samenwerking van partijen in het schoolgezondheidsbeleid. Deze handleiding is beschikbaar bij het RIVM.

Conclusie

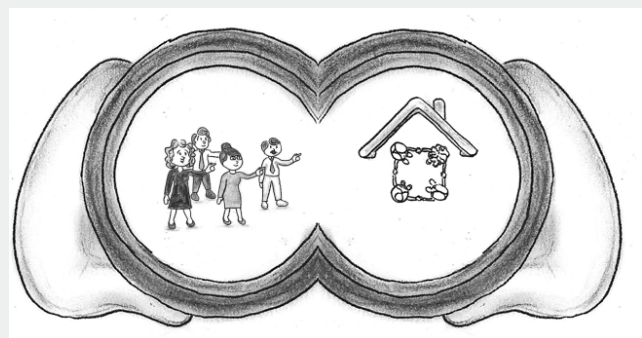
Een belangrijke conclusie van de literatuurstudie is dat gezondheidsbeleid op scholen beslist zinvol is. Naar de werkingsmechanismen en voordelen van een integrale benadering zal meer onderzoek gedaan moeten worden, stelt Katharina Pucher. Als een integrale aanpak tot meer gezondheidswinst leidt, zouden we ook grotere effecten op leerprestaties mogen verwachten.

De drie deelstudies moesten antwoord geven op de vraag of de werkwijze van DISC de samenwerking daadwerkelijk verbetert en of deze werkwijze zo de implementatie van het schoolgezondheidsbeleid bevordert. Tot slot werd gekeken naar het effect op de duurzaamheid van de samenwerking.

In de praktijk blijkt de DISC-werkwijze goed bruikbaar om de sterke en zwakte punten in de samenwerking te analyseren en deze op grond van de analyse te verbeteren.

Ook is duidelijk geworden dat een systematische aanpak de samenwerking kan bevorderen.

Bovendien heeft het onderzoek laten zien dat de Gezonde School-coördinatoren een belangrijke rol in het hele proces spelen. Ze moeten met name voldoende managementcapaciteiten (projectmanagement) hebben en ondernemerschap (verandermanagement) tonen. Professionele ondersteuning van de coördinatoren is verder zeer waardevol gebleken.



Adviezen voor de praktijk

Op basis van haar onderzoek doet Katharina Pucher een aantal aanbevelingen voor de praktijk van het schoolgezondheidsbeleid.

- Gezondheidsbevorderende programma's op school kunnen resulteren in betere leerprestaties van leerlingen. Zodoende is het belangrijk dat scholen gezondheidsbevordering serieus nemen en gestimuleerd worden dit in het curriculum op te nemen. Dit pleit er ook voor om gezondheidseducatie op te nemen in de kerndoelen van het onderwijs.
- De werkwijze gebaseerd op het DISC-model is in de praktijk succesvol gebleken: een systematische toepassing draagt bij aan de implementatie van het schoolgezondheidsbeleid. Het is duidelijk dat de zwakte- en sterkte-analyse een goede basis vormt voor een strategie gericht op het verbeteren van de samenwerking van gemeenten, GGD'en, scholen en andere preventieorganisaties op dit gebied.
- Voor een succesvolle uitvoering is het verder van belang dat Gezonde School-coördinatoren over voldoende managementcapaciteiten beschikken. Ook ondernemerschap draagt bij aan een succesvolle strategie voor samenwerking.
- Het onderzoek laat zien dat een professionele ondersteuning van de Gezonde School-coördinatoren gebaseerd op het DISC-model belangrijk is. Meer ervaren GGD'en kunnen minder ervaren GGD'en hierin begeleiden. Het RIVM biedt een platform waarop organisaties kennis kunnen uitwisselen en dat kan ook voor dit doel worden gebruikt.

Colofon

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door een bijdrage van ZonMw (subsidienummer 63300019).



Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van promotieonderzoek door Katharina Pucher, Department of Health Promotion, Faculty of Health, Medicine, and Life Sciences van de Universiteit Maastricht gedurende de periode september 2008-november 2015, onder begeleiding van prof.dr. N.K. de Vries, dr. M.J.J.M. Candel (beiden Universiteit Maastricht) en dr. N.M.W.M. Boot (GGD Zuid Limburg/Zuyd Hogeschool).

Meer info?

Kijk op www.ggdzl.nl,
www.academischewerkplaatslimburg.nl
of schrijf naar
academischewerkplaats@ggdzl.nl

U vindt de digitale versie van het proefschrift op de website van de academische werkplaats bij documenten.

Voor vragen kunt u contact opnemen met het secretariaat afdeling Kennis en Innovatie van de GGD Zuid Limburg, telefoon: 046 - 850 55 05

tekst: Karin Burhenne
illustraties: Derya Sayin

Geleen, december 2015